

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних відносин

ЗАТВЕРДЖУЮ

**завідувач кафедри
міжнародних відносин**

_____ **А.М. Клочко**

“ _____ ” _____ **2019 р.**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

АГРАРНЕ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Спеціальність: 201 Агрономія ОС «Магістр»

Факультет: *агротехнологій та природокористування*

2019– 2020 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «Аграрне та екологічне право» для студентів спеціальності 201
Агрономія ОС «Магістр».

Розробники:

Ст. викладач Петрова Н.О. _____

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри міжнародних відносин
Протокол від "____" _____ 2019 року № ____

Завідувач кафедри міжнародних відносин _____ А.М. Клочко
(підпис)

Погоджено:

Декан факультету агротехнологій та природокористування _____ (І.М. Коваленко)

Декан юридичного факультету _____ (С.І. Запара)

Зареєстровано в електронній базі: дата: _____ 2019 р.

Методист навчального відділу _____ (_____)

© СНАУ, 2019 рік

© Петрова Н.О. 2019 рік

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, ОС	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів в семестрі (60/30)=2	Галузь знань: 0901 Сільське господарство і лісництво (шифр і назва)	Нормативна	
Модулів – 2	Спеціальність 201 Агрономія	Рік підготовки:	
Змістових модулів: 4		2019-2020-й	
		Курс денне/заочне 1/1	
		Семестр 2	
Загальна кількість годин(денна/заочна) – 90/90		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1,6 самостійної роботи студента - 3,3	ОС: <i>Магістр</i>	14 год.	4
		Практичні, семінарські	
		30 год.	4
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		46 год.	82 год.
		Індивідуальні завдання:	
		Вид контролю:	
		залік	

Примітка: Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання - 30%/70% (44/46)

для заочної форми навчання – 3%/97% (6/84)

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – вивчення предмету, системи, структури та основних інститутів аграрного права України на основі правового аналізу методологічних, теоретичних і законодавчих джерел щодо реформування аграрних відносин, здійснення суб'єктивних прав і свобод та виконання обов'язків у сфері виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції, надання послуг сільськогосподарським товаровиробникам, використання земель сільськогосподарського призначення та інших природних ресурсів і живих організмів у сільськогосподарській діяльності, державного регулювання аграрних відносин, гарантування і юридичного захисту прав суб'єктів аграрного права, тенденцій і перспектив правового регулювання аграрних відносин в Україні відповідно до вимог СОТ в умовах світових інтеграційних процесів у економічній та інших сферах у зарубіжних державах різних правових систем.

Завдання – дослідити, розглянути, вивчити і засвоїти: а) юридичну природу сучасного аграрного права України; б) еволюцію аграрного права України; в) основні юридичні моделі реформування аграрних відносин в Україні та інших зарубіжних країнах; г) систему, структуру, зміст аграрних правовідносин; г) предмет та систему аграрного права у структурі національної правової системи України; д) особливості джерел аграрного права України в умовах адаптації законодавства до права ЄС та вимог СОТ; е) правові форми використання землі та інших природних ресурсів у сільському, лісовому та рибному господарстві; є) роль, місце, функції і повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування у регулюванні аграрних правовідносин; ж) юридичну природу та особливості правового регулювання внутрішніх аграрних правовідносин; з) юридичну природу та особливості правового регулювання зовнішніх аграрних правовідносин; к) правові форми, способи та механізми захисту прав суб'єктів аграрних правовідносин.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

Студент має знати: методологічні, доктринальні, конституційні основи правового регулювання аграрних відносин в Україні і на цій основі мати знання щодо основних форм, шляхів і наслідків здійснення аграрної реформи в Україні; особливості об'єктів, суб'єктів, змісту аграрних правовідносин; функції держави та територіальних громад у сфері інституційного і функціонального регулювання аграрних відносин; правові форми використання та охорони земель сільськогосподарського призначення суб'єктами аграрного підприємництва та аграрного права; правові форми і способи регулювання аграрних ринків; юридичну природу внутрішніх і зовнішніх аграрних правовідносин; тенденції і перспективи розвитку правового регулювання аграрних відносин в Україні в умовах світових інтеграційних процесів у сфері виробництва сільськогосподарської продукції, забезпечення продовольчої безпеки, запобігання виникненню голоду у окремих країнах.

Студент повинен вміти – шляхом вивчення предмету аграрного права України проводити теоретичний аналіз правових явищ і тенденцій у сфері виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції, надання послуг сільськогосподарським товаровиробникам, використання та охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні та інших державах і на цій основі формувати свій загальний і професійний світогляд щодо реформування аграрних і земельних відносин, системи, структури і змісту аграрного права України, місця та ролі органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері регулювання аграрних відносин, захисту суб'єктивних аграрних прав, самостійно формулювати свої думки, ідеї, висновки, рекомендації на фоні світових інтеграційних процесів у сфері економіки та суспільства.

2. Програма навчальної дисципліни
Затверджено Вченою Радою СНАУ протокол № 8 від 28. 12. 2016р.

Змістовий модуль 1. Аграрне та екологічне право в правовій системі України.

Тема 1. Поняття, предмет, система, джерела аграрного та екологічного права.

Предмет, методи, принципи і система аграрного та екологічного права. Система аграрного права.
Джерела аграрного права. Поняття і види джерел аграрного права. Закони як джерела аграрного права. Підзаконні акти як джерела аграрного права.
Внутрішньогосподарські локальні акти як джерела аграрного права.
Засоби вдосконалення аграрного законодавства

Змістовий модуль 2. Правові засади реформування земельних та майнових відносин

Тема 2. Правовий режим сільськогосподарських земель.

Загальна характеристика правового режиму земель в Україні (поняття правового режиму земель, цільове призначення та функціональне використання земель, поділ земель на категорії).
Право власності на сільськогосподарські землі.
Права на користування сільськогосподарськими землями.
Державне та самоврядне регулювання відносин у сфері використання та охорони сільськогосподарських земель.
Особливості правової охорони сільськогосподарських земель в Україні.

Тема 3. Правове регулювання переходу до ринкових відносин в АПК

Загальні питання ринкових перетворень на селі
Правове регулювання приватизації в АПК
Правове регулювання паювання
Правові засоби формування інфраструктури аграрного ринку.

Змістовний модуль 3. Правові засади управління в АПК та відповідальність за правопорушення

Тема 4. Державна регулятивна діяльність у сільському господарстві України

Поняття, сутність і принципи державної регулятивної діяльності в сільському господарстві.
Форми і методи державної регулятивної діяльності в сільському господарстві.
Державний вплив на сільськогосподарське виробництво та інші галузі АПК в умовах ринкової економіки.
Система та правове становище органів, що здійснюють державну регулятивну діяльність у сільському господарстві.
Державний вплив на сільськогосподарське виробництво та інші галузі АПК в умовах ринкової економіки, членства у СОТ.

Тема 5. Відповідальність за порушення аграрного законодавства

Поняття відповідальності за порушення аграрного законодавства
Дисциплінарна відповідальність осіб, зайнятих у сільськогосподарському виробництві
Матеріальна відповідальність працівників сільськогосподарських підприємств
Майнова відповідальність за аграрні правопорушення
Адміністративна відповідальність за порушення аграрного законодавства

Змістовний модуль 4. Особливості правового статусу окремих суб'єктів аграрного права

Тема 6. Правове становище господарських товариств в АПК

Поняття та загальна характеристика правового становища господарських товариств в АПК
Правовий статус сільськогосподарських акціонерних товариств
Правовий статус сільськогосподарських товариств з обмеженою відповідальністю

Особливості правового статусу найманих працівників у сільськогосподарських акціонерних товариствах і товариствах з обмеженою відповідальністю

Особливості ліквідації сільськогосподарських акціонерних товариств і товариств з обмеженою відповідальністю

Тема 7. Правове становище сільськогосподарських кооперативів.

Правові передумови розвитку сільськогосподарської кооперації

Правове регулювання кооперації в Україні

Поняття та основні ознаки сільськогосподарських кооперативів. Види кооперативів.

Принципи діяльності сільськогосподарських кооперативів.

Кооперативні підприємства та їх об'єднання.

Право власності сільськогосподарських кооперативів. Фонди.

Реорганізація та ліквідація.

Тема 8. Правове становище особистих селянських та фермерських господарств.

Поняття та основні ознаки особистих селянських та фермерських господарств.

Порядок створення особистих селянських та фермерських господарств.

Склад, права та обов'язки членів особистих селянських та фермерських господарств.

Правовий режим майна особистих селянських та фермерських господарств.

Господарська діяльність особистих селянських та фермерських господарств

Умови та порядок припинення особистих селянських та фермерських господарств

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		сем	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1.												
Змістовний модуль 1. Аграрне та екологічне право в правовій системі України.												
Тема 1. Поняття, предмет, система, джерела аграрного та екологічного права.	8	2	2			4	12	2				10
Змістовий модуль 2. Правові засади реформування земельних та майнових відносин												
Тема 2. Правовий режим сільськогосподарських земель.	12	2	4			6	10					10
Тема 3. Правове регулювання переходу до ринкових відносин в АПК	12	2	4			6	10					10
Змістовний модуль 3. Правові засади управління в АПК та відповідальність за правопорушення												

Тема 4. Державна регулятивна діяльність у сільському господарстві України	10		4			6	10					10
Тема 5. Відповідальність за порушення аграрного законодавства	12	2	4			6	10					10
Разом за модулем 1	54	8	18			28	52	2				50
Модуль 2												
Змістовний модуль 4. Особливості правового статусу окремих суб'єктів аграрного права												
Тема 6. Правове становище господарських товариств в АПК	14	2	4			8				2		10
Тема 7. Правове становище сільськогосподарських кооперативів.	12	2	4			6		2		2		12
Тема 8. Правове становище особистих селянських та фермерських господарств.	10	2	4			4						10
Разом за модулем 2	36	6	12			18	40	2		4		32
Усього годин з курсу за семестр	90	14	30			46	90	4		4		82

**5.Теми та план лекційних занять
(для денної форми навчання)**

№ з/п	Назва теми	К - сть годин
1	Тема 1. Поняття, предмет, система, джерела аграрного та екологічного права. 1. Предмет, методи, принципи і система аграрного права. Система аграрного права. 2. Джерела аграрного права. Поняття і види джерел аграрного права. Закони як джерела аграрного права. Підзаконні акти як джерела аграрного права.	2
2	Тема 2. Правовий режим сільськогосподарських земель. 1. Загальна характеристика правового режиму земель в Україні (поняття правового режиму земель, цільове призначення та функціональне використання земель, поділ земель на категорії). 2. Правовий режим землі як основного національного багатства України. 3. Поняття юридичні ознаки, види та функціональне використання	2

	<p>сільськогосподарських земель як об'єкта земельних правовідносин.</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Право власності на сільськогосподарські землі. 5. Права на користування сільськогосподарськими землями. 	
3	<p>Тема 3. Правове регулювання переходу до ринкових відносин в АПК</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні питання ринкових перетворень на селі 2. Правове регулювання приватизації в АПК. 3. Правове регулювання паювання майна 4. Правове регулювання паювання землі 	2
2	<p>Тема 4. Державна регулятивна діяльність у сільському господарстві України</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття, сутність і принципи державної регулятивної діяльності в сільському господарстві. 2. Форми і методи державної регулятивної діяльності в сільському господарстві. 3. Система та правове становище органів, що здійснюють державну регулятивну діяльність у сільському господарстві. 	
3	<p>Тема 5 Відповідальність за порушення аграрного законодавства</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття відповідальності за порушення аграрного законодавства 2. Дисциплінарна відповідальність осіб, зайнятих у сільськогосподарському виробництві 3. Матеріальна відповідальність працівників сільськогосподарських підприємств 4. Майнова відповідальність за аграрні правопорушення 	2
4	<p>Тема 6 Правове становище господарських товариств в АПК</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та загальна характеристика правового становища господарських товариств в АПК 2. Правовий статус сільськогосподарських акціонерних товариств 3. Правовий статус сільськогосподарських товариств з обмеженою відповідальністю 	2
6	<p>Тема 7 Правове становище сільськогосподарських кооперативів.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Правові передумови розвитку сільськогосподарської кооперації 2. Правове регулювання кооперації в Україні 3. Поняття та основні ознаки сільськогосподарських кооперативів. Види кооперативів. 	2
7	<p>Тема 8. Правове становище особистих селянських та фермерських господарств.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та основні ознаки особистих селянських та фермерських господарств. 2. Порядок створення особистих селянських та фермерських господарств. Умови та порядок припинення особистих селянських та фермерських господарств 3. Склад, права та обов'язки членів особистих селянських та фермерських господарств. 	2
	Разом	14

**5. Теми та план лекційних занять
(для заочної форми навчання)**

№ з/п	Назва теми	К - сть годин
1	Тема 1. Поняття, предмет, система, джерела аграрного та екологічного права. 1. Предмет, методи, принципи і система аграрного права. Система аграрного права. 2. Джерела аграрного права. Поняття і види джерел аграрного права. Закони як джерела аграрного права. Підзаконні акти як джерела аграрного права.	2
2	Тема 7. Правове становище сільськогосподарських кооперативів. 1.Правові передумови розвитку сільськогосподарської кооперації 2.Правове регулювання кооперації в Україні 3.Поняття та основні ознаки сільськогосподарських кооперативів. Види кооперативів.	2
	Разом	4

**1. Теми семінарських занять
(для денної форми навчання)**

№ з/п	Назва теми	Кільк. годин
1	Поняття, предмет, система, джерела аграрного та екологічного права.	2
2	Правовий режим сільськогосподарських земель.	4
3	Правове регулювання переходу до ринкових відносин в АПК	4
4	Державна регулятивна діяльність у сільському господарстві України	4
5	Відповідальність за порушення аграрного законодавства	4
6	Правове становище господарських товариств в АПК	4
7	Правове становище сільськогосподарських кооперативів.	4
8	Правове становище особистих селянських та фермерських господарств.	4
	Разом	30

**6.Теми семінарських занять
(для заочної форми навчання)**

№ теми	Назва теми	Кільк. годин
6	Правове становище господарських товариств в АПК	2
7	Правове становище сільськогосподарських кооперативів.	2
	Разом	4

**2. Самостійна робота
(для денної форми навчання)**

№ з/п	Назва теми	Кільк. годин
1	Поняття, предмет, система, джерела аграрного та екологічного права.	4
2	Правовий режим сільськогосподарських земель.	6
3	Правове регулювання переходу до ринкових відносин в АПК	6
4	Державна регулятивна діяльність у сільському господарстві України	6
5	Відповідальність за порушення аграрного законодавства	6
6	Правове становище господарських товариств в АПК	8
7	Правове становище сільськогосподарських кооперативів.	6
8	Правове становище особистих селянських та фермерських господарств.	4
	Разом	46

**7.Самостійна робота
(для заочної форми навчання)**

№ з/п	Назва теми	Кільк. годин
1	Поняття, предмет, система, джерела аграрного та екологічного права.	10
2	Правовий режим сільськогосподарських земель.	10

3	Правове регулювання переходу до ринкових відносин в АПК	10
4	Державна регулятивна діяльність у сільському господарстві України	10
5	Відповідальність за порушення аграрного законодавства	10
6	Правове становище господарських товариств в АПК	10
7	Правове становище сільськогосподарських кооперативів.	12
8	Правове становище особистих селянських та фермерських господарств.	10
	Разом	82

8. Методи навчання

1. Методи навчання за джерелом знань:

- 1.1. **Словесні:** розповідь, пояснення, бесіда (евристична і репродуктивна), лекція
- 1.2. **Наочні:** демонстрація, ілюстрація.
- 1.3. **Практичні:** практична робота.

2. Методи навчання за характером логіки пізнання.

- метод порівняльного правознавства (компаративний метод) - полягає у вивченні та використанні правового регулювання схожих правовідносин у різних правопорядках та правових системах з урахуванням не лише юридичного змісту того чи іншого правового інституту, а й причини його появи в конкретній національній правовій системі та форми історичного розвитку. Це дозволяє визначити універсальні та специфічні закономірності розвитку цивільно-правових явищ;
- метод комплексного аналізу - ґрунтується на одночасному використанні для вирішення конкретного завдання наукового інструментарію, що використовується декількома різними науками, наприклад, юриспруденції та економіки;
- метод системного аналізу - ґрунтується на розгляді конкретного явища як певної системи, в якій складові частини (елементи) функціонують з певною метою. Сутність полягає у виявленні елементів та взаємозв'язків між ними з метою подальшого аналізу їх взаємодії;
- метод конкретних соціологічних досліджень - полягає у використанні аналізу статистичних даних, у тому числі й даних судової, правозахисної та правозастосовчої статистики, методу експертних оцінок тощо;
- історичний метод - ґрунтується на вивченні історії становлення та розвитку того чи іншого правового інституту, поняття, категорії тощо.

3. Методи навчання за характером та рівнем самостійної розумової діяльності студентів.

- 3.1. **Проблемний** (чи проблемно-інформаційний)
- 3.2. **Частково-пошуковий (евристичний)**
- 3.3. **Репродуктивний**
- 3.4. **Пояснювально-демонстративний**

4. Активні методи навчання - використання технічних засобів навчання, диспути, круглі столи, ділові та рольові ігри, використання проблемних ситуацій, імітаційні методи навчання (побудовані на імітації майбутньої професійної діяльності), використання навчальних та контролюючих тестів, використання опорних конспектів лекцій.

5. Інтерактивні технології навчання - використання мультимедійних технологій, case-study (метод аналізу конкретних ситуацій), діалогове навчання, співробітництво студентів (кооперація).

9. Методи контролю

1. Рейтинговий контроль за 100-бальною шкалою оцінювання ЄКТС
2. Проведення проміжного контролю протягом семестру (проміжна атестація)
3. Полікритеріальна оцінка поточної роботи студентів:
 - рівень знань, продемонстрований на семінарських заняттях;
 - активність під час обговорення питань, що винесені на заняття;
 - експрес-контроль під час аудиторних занять;
 - самостійне опрацювання теми в цілому чи окремих питань;
 - написання доповідей;
 - результати тестування;
 - письмові завдання при проведенні контрольних робіт;
 - практичні ситуації.

4. Пряме врахування у підсумковій оцінці виконання студентом певного індивідуального завдання

- навчально-дослідна робота;
- навчально-практичне дослідження із презентацією результатів тощо.

10. Розподіл балів, які отримують студенти (залік)

Поточне тестування та самостійна робота								Разом за модулі та CPC	Атестація	Сума
Модуль 1 – 35 балів				Модуль 1 – 35 балів						
T1	T2	T3	T4	T5	T5	T6	T7	85 (70+15)	15	100
7	7	7	7	7	11	12	12			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
69-74	D	задовільно	
60-68	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Аграрне право України: Методичні вказівки щодо самостійного вивчення теми «Оренда землі» / Суми, 2008 рік.
2. Фермерське господарство України: методичні вказівки щодо самостійного вивчення теми «Правовий режим земель сільськогосподарського призначення» / Суми, 2008 рік.
3. Фермерське господарство України: Практикум для студентів 3 курсу за напрямом підготовки 5.03040101 «Правознавство» та 4 курсу за напрямом підготовки 6.030401 «Право» /Суми, 2012 рік.
4. «Аграрне право України: Практикум" для студентів 3 курсу за напрямом підготовки 5.03040101 «Правознавство» та 4 курсу за напрямом підготовки 6.030401 «Право» для денної та заочної форм навчання
5. Аграрне право України: Методичні рекомендації щодо підготовки практичних занять та самостійної роботи для студентів 6 курсу факультету «Агротехнологій та природокористування» спеціальності «Агрономія» освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр»/ Суми 2013 рік.

12. Рекомендована література

Основна

1. Аграрне право України : підруч. / за ред. О. О. Погрібного. — К. : Істина, 2004. — 448 с.

2. Аграрне право України : підруч. / [Янчук В. З., Андрейцев В. І., Бичкова Ц. В. та ін.] ; за ред. В. З. Янчука. — К. : Юрінком, 1996. - 560с.
3. Аграрне право України : підруч. / [В. З. Янчук, В. І. Андрейцев, С. Ф. Василюк та ін.] ; за ред. В. З. Янчука. — [2-е вид., перероб. та допов.]. — К. : Юрінком Інтер, 1999. — 720 с.
4. Аграрне право України : практикум / [В. З. Янчук, А. М. Статівка, Н. І. Титова та ін.] ; за ред. В. З. Янчука. — К. : Юрінком Інтер, 2001. — 256 с.
5. Аграрне право України : підруч. / за ред. В. М. Гайворонського, В. П. Жушмана. — Х. : Право, 2003. — 236 с.
6. Аграрне та екологічне право України : історія і сучасність : каталог виставки. — Харків : [б. в.], 1999. — 101 с.
7. Гайворонський В. М. Аграрне право України : підруч. для студ. юрид. спеціальностей вищ. закл. освіти / В. М. Гайворонський, В. П. Жушман. — Х. : Право, 2003. — 240 с.
8. Аграрное, земельное и экологическое право Украины : общие части учебных курсов : учеб. пособ. // ред. О. О. Погребного, И. И. Каракаша. — Х. : ООО “Одиссей”, 2000. — 368 с.
9. Аграрное и экологическое законодательство России и СНГ (сравнительно-правовой анализ) / ред. С. А. Боголюбова, Е. Л. Мининой. — М. : Издательство НОРМА, 1999. — 240 с.
10. Аграрное право : учеб. / под. ред. С. А. Боголюбова, Е. Л. Мининой. — М. : Эксмо, 2008. — 368 с.
11. Гаєцька-Колотило Я. З. Аграрне право України : навч. посіб. / Я. З. Гаєцька-Колотило, Н. В. Ільків. — К. : Істина, 2008. — 184 с.
12. Запорожец А. М. Аграрное право / Анатолий Митрофанович Запорожец. — Х. : Консум, 1997. — 109 с.
13. Козырь М. И. Аграрное право России : проблемы становления и развития / М. И. Козырь. — М. : Право и государство. - 2003. — 208 с.
14. Козырь М. И. Аграрное право России : состояние, проблемы и тенденции развития / М. И. Козырь. — [2-е изд., перераб. и доп.] — М. : Норма, 2008. — 336 с.
15. Крупка Ю. М. Аграрне право України : навч. посіб. для дистанц. навчання / Юрій Миколайович Крупка ; за наук. ред. Н. Р. Малишевої — К. : Університет “Україна”, 2006. — 160 с.
16. Інвестиційна діяльність у сільському господарстві: правові аспекти : монографія / Інститут держави і права ім. В. М.Корецького НАН України / В.І. Семчик (ред.). — К. : Юридична думка, 2008. — 252 с.
17. Організаційно-правові форми господарювання в АПК : визначення та особливості. — К. : ІАЕ УААН, 2000. — 36 с.
18. Організаційно-правові питання аграрної реформи в Україні : монографія / [кол. авторів] ; за ред. В. І. Семчика. — К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. — 280 с.
19. Організаційно-правові проблеми розвитку аграрного і земельного ринків в Україні [наукова доповідь]. — К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. — 88 с.
20. Правовые проблемы земельной и аграрной реформы в странах Центральной и Восточной Европы, России, Белоруси, Украины и других странах СНГ, государствах Балтии : Тезисы докладов Междун. конгресса, (Минск, 9-10 сент. 1999 г.) — Мн. : БГЭУ, 1999. - 295 с.
21. Правознавто: навчальний посібник : у 2 т. \ за заг.ред. М.П.Курила. – Суми: СНАУ, 2016 с.

Довідкова література:

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / ред. Ю. С. Шемшученко. — К. : Юридична думка, 2007. — 992 с.
2. Терміни і поняття в законодавстві України : наук.-практ. словник-довідник / О. Ф. Скакун, Д. О. Бондаренко. — Х. : Еспада, 2003. — 512 с.
3. Типові форми юридичних документів : договори, контракти, угоди, акти, позовні заяви, нормативні матеріали / [упор. М. В. Стаматіна]. — Х. : РВФ “Арсіс, ЛТД”, 2003. — 831 с.
4. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Ю. С. Шемшученко [та ін.] — К. : Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 1998.
5. Юридичні терміни : тлумачний словник / [В. Г. Гончаренко, П. П. Андрушко, Т. П. Базова та ін.] — К. : Либідь, 2004. — 320 с.

Нормативно – правові акти

1. Про стимулювання розвитку сільського господарства на 2001—2004 роки : Закон України від 18 січня 2001 р. [із наступними змінами і доповненнями] // Урядовий кур’єр. — 2001. — № 32. — 20 лют.
2. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року : Закон України від 18 жовтня 2005 року № 2982-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 1. — Ст. 17.

3. Про виконання земельного законодавства при реформуванні аграрного сектора економіки : Постанова Верховної Ради України від 11 січня 2000 року // Голос України. — 2000. — 14 січ.
4. Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки : Указ Президента України від 3 грудня 1999 року // Урядовий кур'єр. — 1999. — 8 груд.
5. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 року [із змінами та доповненнями] // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 41. — Ст. 546.
6. Лісовий кодекс України в редакції Закону України від 8 лютого 2006 року [із змінами та доповненнями] // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 21. — Ст. 170.
7. Водний кодекс України від 6 червня 1995 року [із змінами та доповненнями] // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 24. — Ст. 189.
8. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року [із змінами та доповненнями] // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 3—4. — Ст. 27.
9. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 року [із змінами та доповненнями] // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 36. — Ст. 340.
10. Про охорону атмосферного повітря : Закон України від 21 червня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 48. — Ст. 252.
11. Про тваринний світ : Закон України від 13 грудня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 14. — Ст. 97.
12. Про природно-заповідний фонд : Закон України від 16 червня 1992 року [із змінами та доповненнями] // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 34. — Ст. 502.
13. Про захист рослин : Закон України від 14 жовтня 1998 року [із змінами та доповненнями] // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 50—51. — Ст. 310.
14. Про екологічну мережу України : Закон України від 24 червня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 45. — Ст. 502.
15. Про оренду землі : Закон України від 2 жовтня 2003 року [із змінами та доповненнями] // Урядовий кур'єр. — 2003. — № 208. — 5 листоп.
16. Про розмежування земель державної та комунальної власності : Закон України від 5 лютого 2004 року [із змінами та доповненнями] // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 35. — Ст. 411.
17. Про оцінку земель : Закон України від 11 грудня 2003 року із змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 15. — Ст. 229.
18. Про охорону земель : Закон України від 19 червня 2003 року [із змінами та доповненнями] // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 39. — Ст. 349.
19. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19 червня 2003 року [із змінами та доповненнями] // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 39. — Ст. 350.
20. Про іпотеку : Закон України від 5 червня 2003 року [із змінами та доповненнями] // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 38. — Ст. 313.
21. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень : Закон України від 1 липня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 51. — Ст. 553.
22. Про меліорацію земель : Закон України від 14 січня 2000 року // Урядовий кур'єр. — 2000. — 16 лют.
23. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв) : Закон України від 5 червня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 38. — Ст. 314.
24. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 17 липня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 39. — Ст. 261.
25. Про колективне сільськогосподарське підприємство : Закон України від 14 лютого 1992 року // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 20. — Ст. 272.
26. Про фермерське господарство : Закон України від 19 червня 2003 року // Урядовий кур'єр. — 2003. — 28 серп.
27. Про внесення змін до Земельного кодексу України щодо заборони продажу земель сільськогосподарського призначення до прийняття відповідних законодавчих актів : Закон України від 19 грудня 2006 року // Відомості Верховної Ради України. — 2007. — № 9. — Ст. 7.
28. Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва : Указ Президента України від 10 листопада 1994 року // Збірник Указів Президента України. — 1994. — № 4.
29. Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям : Указ Президента України від 8 серпня 1995 року // Урядовий кур'єр. — 1995. — 12 серп.
30. Про гарантування захисту економічних інтересів та поліпшення соціального забезпечення селян—пенсіонерів, які мають право на земельну частку (пай) : Указ Президента України від 15 грудня 1998 року // Голос України. — 1998. — № 244. — 19 груд.

31. Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки : Указ Президента України від 3 грудня 1999 року // Урядовий кур'єр. — 1999. — 8 груд.
32. Про додаткові заходи щодо соціального захисту селян — власників земельних ділянок та земельних часток (паїв) : Указ Президента України від 2 лютого 2002 року // Урядовий кур'єр. — 2002. — № 30. — 14 лют.
33. Про затвердження Порядку реєстрації договорів оренди земельної частки (паю) : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня 2000 р. // Урядовий кур'єр. — 2000. — 28 січн.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.mon.gov.ua> - Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України.
2. <http://minagro.gov.ua/> - Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України
3. <http://portal.rada.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
4. <http://www.urist.in.ua> - Первый украинский юридический форум.
5. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».
6. <http://map.land.gov.ua/kadastrova-karta> – Публічна кадастрова карта України.
7. <http://land.gov.ua/> - Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру (Держгеокадастр)
8. <https://zem.ua/uk/> - Земельний портал України
9. <http://www.reyestr.court.gov.ua/> - Єдиний державний реєстр судових рішень
10. <https://usr.minjust.gov.ua/ua/home> - Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань
11. <https://kap.minjust.gov.ua/services/registry> – Державний реєстр прав на нерухоме майно (вхід через кабінет електронних сервісів)
12. <http://www.rada.kiev.ua/LIBRARY/partners.html> - Бібліотеки та інформаційні центри
13. <http://www.gntb.n-t.org> - Державна науково-технічна бібліотека України -
14. <http://www.lib-du.univ.kiev.ua> - Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка -
15. <http://www.ukma.kiev.ua> - Наукова бібліотека Національного університету Києво-Могилянська академія -
16. <http://www.nbu.gov.ua> - Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського -
17. <http://www.lucl.kiev.ua> - Публічна бібліотека ім. Лесі Українки
18. <http://www.library.uazone.net> - Українська бібліотечка
19. Погрібний О.О. Аграрне право України / під заг. ред. Погрібного О.О. // підручник. – К.: Істина, 2007. – 448 с. [Електронний ресурс]: режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/category/5/4/12/>
20. Гайворонський В.М. Аграрне право України / В.М. Гайворонський, В.П. Жушман // підручник. – Х.: Право, 2003. [Електронний ресурс]: режим доступу: <http://ukrlibrary.com.ua/books/20/2/index.html>
21. Агране право України: підручник / В.М. Єрмоленко, О.В. Гафурова, М.В. Гребенюк та ін., за заг. ред. В.М. Єрмоленка. – К.: К.: ЮрінкомІнтер, 2010. – 608 с. [Електронний ресурс]: режим доступу: http://hallbooks.net/basket_p_1_p_21.html